

UITNODIGING / INVITATION

Research Workshop

Weerbaarheid in rampzalige tijden: de verwerking van historische catastrofes in de Lage Landen (ca. 1600-1850; Resilience in disastrous times: the processing of historical catastrophes in the Low Countries (ca. 1600-1850)

Datum en tijd: 19 juni 2015; 10:00-17:30

Locatie: Academiegebouw Rijksuniversiteit Groningen, zaal A3

Languages / voertalen: Nederlands en Engels

→ **AANMELDEN s.v.p. voor 1 juni** bij Marijke Meijer Drees: m.e.meijer.drees@rug.nl

Doel en inhoud

In deze workshop gaan we na hoe premoderne samenlevingen in de Lage Landen van oudsher in staat zijn geweest crises in de zin van (omgevings)rampen als stormvloeden, aardbevingen, explosies en epidemieën te verwerken met het oog op sociale weerbaarheid in de toekomst. Het gaat hierbij zowel om rampen die in de Lage Landen hebben plaatsgevonden als om rampen elders in de wereld die hier te lande reacties losgemaakt hebben.

Collectieve verwerkingsprocessen van rampen gaan van oudsher gepaard met het zoeken naar verklaringen voor zulke ontwrichtende gebeurtenissen. In het transnationale onderzoek naar de (cultuur)historische dimensies van rampen is herhaaldelijk gewezen op de religieuze verklaringsperceptie die wel ‘peccatogeen’ wordt genoemd: een straffende of wrekende godheid (God) geselt de moreel verdorven (zondige) mensheid met een catastrofe ter aansporing tot inkeer en gedragsverandering. In West Europa blijkt dit langdurig dominante verklaringskader ruimte te hebben geboden voor verschuivingen naar meer optimistische duidingen waarbij rampen als demonstraties van goddelijke almacht werden beschouwd. Onderwerping aan een wrekende of almachtige God sloot bovendien niet uit dat er tijdens en na een ramp uitermate praktisch werd gehandeld, dat er geleerd werd uit rampervaringen, en dat er wetenschappelijk onderzoek werd gedaan. Tot ca. 1700 functioneerde het wetenschappelijke kader ondergeschikt aan het moreel-religieuze, nadien werd dit hiërarchische verband steeds losser. Tegenwoordig staan ‘antropogene’ verklaringen centraal die, vooral bij natuurrampen, opnieuw moreel ingekaderd kunnen zijn: ‘Nature Strikes Back’ omdat de mens zijn leefomgeving nietsontziend blijft exploiteren.

Zo luidt, in een notendop, het ‘grote’ verhaal dat het historische rampenonderzoek heeft

opgeleverd. Deze bevindingen dienen uiteraard getest te worden, uitgediept en aangevuld. Hoe werden dergelijke acute crises gepercipieerd, geduid, en, in later tijd, herinnerd? Via welke media werd erover gecommuniceerd en middels welke beeld-, verhaal- en discussiepatronen? Welke verklaringskaders werden ingezet? Hoe werd er tot (praktisch) handelen aangezet? En in hoeverre waren bij dit alles ook bepaalde – persoonlijke/collectieve, politieke/economische - belangenagenda's richtinggevend?

Deelnemers

Er is plaats voor ca. 30 personen inclusief de sprekers. Collega's en gevorderde Masterstudenten zijn van harte welkom. Wel aanmelden s.v.p. (zie blad 1). Toegang is gratis, evenals koffie, thee en drankjes aan het eind. Lunch is op eigen gelegenheid.

PROGRAMMA

10:00 - 10:15	Inloop met koffie/thee
10:15-10:30	Opening, welkom, introductie (door Marijke Meijer Drees)
10:30- 11:15	Lezing 1 met discussie:
Raingard Esser (Rijksuniversiteit Groningen),
<i>Coping with Crisis in Premodern Times</i>
11:15-12:00	Lezing 2 met discussie:
Marijke Meijer Drees (Rijksuniversiteit Groningen),
<i>Fuit Ilium. How Narratives shaped the Processing of Disasters in Early Modern Times</i>
12:00-12:45	Lezing 3 met discussie:
Harm Pieters (Nationaal Archief Den Haag / VU Amsterdam),
<i>Perceiving floods in the Dutch Zuiderzee area (1675 and 1775)</i>
12:45-13:45	Lunchbreak
13:45-14:15	Lezing 4 met discussie:
Joop W. Koopmans (Rijksuniversiteit Groningen),
<i>Nederlandse media over de paalwormramp, 1731-1733</i>
14:15-15:00	Lezing 5 met discussie:
Adam Sundberg (Kansas University),
<i>The Importance of the “New”: Novelty as a Condition of Disaster Response in Early Modern Times</i>
15:00-15:15	Tea-break
15:15-16:00	Lezing 6 met discussie:

Lotte Jensen (Radbouduniversiteit Nijmegen),
‘See our succumbing Fatherland, overwhelmed by disaster, woe and strife!’ *Coping with crisis during the reign of Louis Bonaparte*

16:00-16:30 Conclusies (door Raingard Esser)

16:30-17:30 Drinks, afsluiting

ABSTRACTS

1 Raingard Esser

Coping with Crisis in Premodern Times

The proposed paper addresses current historiographical debates on the “Crisis” as a form of societal reflection. It challenges the still prevalent notion that premodern societies had a limited repertoire of responses to crises and change, which was predominantly framed in perceptions of a godly and/or eschatological order. While looking at a range of different media used to express crisis and apply a “crisis management” it will investigate the possibilities of premodern societies to cope with crisis and to negotiate change.

2 Marijke Meijer Drees

Fuit Ilium. How Narratives shaped the Processing of Disasters in Early Modern Times

This presentation explores the *literary* processing of disasters and its implied societal effects in early modern times. Focussing on common practices of recycling already existing narratives in poetry and historiography on disasters, it investigates the rhetorical impact of narratively charged responses to (for instance) the Delft Thunderclap (1654), the Fire of London (1666), and the St. Martin’s Flood (1686), that ruined the province of Groningen. The presentation thus offers more different perspectives on early modern coping with disasters than historical disaster research has provided so far.

3 Harm Pieters

Perceiving floods in the Dutch Zuiderzee area (1675 and 1775)

This paper will address two flood events in the Dutch Zuiderzee area and the way early modern societies coped with disasters like floods. Coping with disasters is understood as the cultural perception(s) of these kind of events and the resulting cultural productions of these perceptions. More specific, the commemoration books that were compiled and issued after the floods of 1675 of 1775 are analyzed and compared. This comparison will not only reveal possible functions of the memory of earlier flood events, but will also give insights into perceptions of religion and politics.

4 Joop W. Koopmans

Nederlandse media over de paalwormramp, 1731-1733

In 1731 bleek dat de paalworm grote schade aanrichtte in de Republiek. Dit schelpdier, dat was meegelift met schepen uit Indië, bleek in korte tijd complete gangenstelsel in de houten zeeweringen te

vreten, terwijl dit aan de buitenkant amper waarneembaar was. Deze ramp werd duidelijk toen tijdens stormen hele rijen palen plotseling als lucifershoutjes knapten in vooral West-Friesland en Zeeland. Dat betekende niet alleen overstromingsgevaar in deze gebieden, maar ook huizen en andere gebouwen dreigden er in te storten vanwege hun funderingen op houten palen. Velen zagen de paalwormramp als een straf van God. Eind 1732 gaven de Staten-Generaal de predikanten in het land zelfs de opdracht de bevolking op te roepen berouw te tonen. In mijn voordracht wil ik ingaan op de vraag hoe Nederlandse media hiermee zijn omgegaan. Wat was de toonzetting in hun nieuwsberichten over de dreigingen? Gingen de media mee in het idee dat de bevolking zondig was, of lieten zij ook andere geluiden horen? In het bijzonder zal er aandacht zijn voor enkele bijlagen over de paalwormramp die in de nieuwsperiodiek *Europische Mercurius* van 1732 en 1733 zijn verschenen.

5 Adam Sundberg

The Importance of the “New”: Novelty as a Condition of Disaster Response in Early Modern Times

Nature-induced disasters were events. They could be traumatic and expensive. They were also processes responsive to longer-term environmental and social changes. These often included previous nature-induced disasters. Early modern observers frequently drew on history, memory, and precedent to direct response in the wake of familiar (albeit unexpected) events like flooding or epidemics. Resilient societies may have been able to cope with these trials, however, what if a disaster was novel and did not easily fit into historical or remembered frameworks for disaster? This proposed paper examines the importance of “unknown,” “new,” or “strange” threats that did not conform to preexisting modes of understanding disaster, paying particular attention to the shipworm episode of the 1730s.

6 Lotte Jensen

‘See our succumbing Fatherland, overwhelmed by disaster, woe and strife!’ Coping with crisis during the reign of Louis Bonaparte

During the reign of Louis Bonaparte (1806-1810) the Kingdom of Holland was struck by several major catastrophes, such as the explosion in the city of Leiden (1807) and floods in the provinces of Zeeland (1808) and Gelderland (1809). This paper will illustrate the close relationship between crisis, collective identity and politics during these years, and show how these crises were used as a political tool by rivalling parties. On the one hand, the king took the opportunity to present himself as a caring and loving father of the Dutch people by offering them mental and financial support. On the other hand, authors used these occurrences to express their feelings of fear and discomfort concerning the foreign regime: in their opinion the series of catastrophes were directly related to the loss of sovereignty and the general decline of the fatherland.

De workshop wordt georganiseerd door Marijke Meijer Drees (RUG), Raingard Esser (RUG), Lotte Jensen (RUN) en staat onder auspiciën van de onderzoeksgroep ‘Sustainable Societies: Past and Present’ (*Research Centre for Historical Studies*, RUG). De organisatoren danken het team van Sustainable Society voor de financiële ondersteuning.